

Святун О.В.*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ БОРОТЬБІ З ПІРАТСТВОМ

Стаття присвячена дослідженню діяльності ООН щодо боротьби із піратством. Проаналізовано історію становлення та сучасні тенденції розвитку міжнародно-правового регулювання протидії піратству, а також висвітлено правові форми участі Української держави в універсальних механізмах щодо запобігання цьому злочину.

Ключові слова: піратство, Організація Об'єднаних Націй, міжнародно-правове регулювання.

Статья посвящена исследованию деятельности ООН относительно борьбы с современным пиратством. Проанализирована история становления и современные тенденции развития международно-правового регулирования противодействия пиратству, а также сделана характеристика правовых форм участия Украинского государства в универсальных механизмах превращения этого преступления.

Ключевые слова: пиратство, Организация Объединенных Наций, международно-правовое регулирование.

The article is dedicated to the research of the UN activities to combat the modern piracy. The history of formation and recent developments of international legal regulation of combating piracy are being analyzed. The special focus is made on the legal background for Ukraine's activities in the international efforts of piracy prevention.

Key words: piracy, the United Nations Organisation, international legal regulation.

Історичний досвід свідчить, що злочинність незмінно є супутньою людському суспільству. Незважаючи на соціальний прогрес, кількість найбільш тяжких злочинів не зменшується, а навпаки збільшується кількість жертв та завдана шкода. Злочинна діяльність постійно удосконалює свої засоби і методи, використовуючи повною мірою ті можливості, які надають наука, техніка, політико-правова система суспільства, що в свою чергу значно обтяжує боротьбу з нею.

Одним із злочинів, боротьба з яким вимагає об'єднання зусиль світового співтовариства, є піратство. Як соціальне явище, піратство відомо із стародавніх часів. Завдяки художній літературі (творам Байрона, Верна, Стівенсона) воно набуло певний романтичний відтінок. Однак за своєю суттю піратство завжди було явищем морського розбою (а в сучасному розумінні – і повітряного), а отже завдавало значну шкоду судноплавству. Ос-

* здобувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Кучер Б.І.

танніми роками випадки піратського захоплення суден є предметом повідомлень ЗМІ чи не кожного тижня, особливо в районі Аденської затоки, біля берегів Сомалі. На сьогоднішній день для України, яка є одним із головних постачальників професійних моряків на торговельні судна під прапором різних країн, проблема боротьби із морським піратством залишається проблемою щоденної діяльності найвищих органів державної влади. Загалом з 2008 року захоплено та здійснено напади на 27 суден із 131 громадянином України у складі їхніх екіпажів. Під час піратських нападів загинули двоє громадян України.

Зважаючи на давню історію цього явища, піратство неодноразово ставало предметом міжнародно-правових досліджень. Зокрема, до цієї тематики в своїх працях зверталися Л.Н. Галенська, П. Фошиль, Ф. Лист, Л. Оппенгейм, Т. Ортолан, Ф. Перельс, К. Шеллер, И.И. Лукашук, А.В. Наумов та інші.

Перші спроби щодо визнання піратство в якості злочину за міжнародним правом відносяться до 17 сторіччя. Тоді «пірат» був віднесений до категорії ворога людства (*hostis humani generis*) і певною мірою виключений з людського суспільства. І до сьогодні міжнародне право передбачає, що акти морського розбою, вчинені у відкритому морі, повинні переслідуватися державою [2].

До 1958 р. (до набуття чинності Женевською конвенцією про відкрите море) піратство вважалось злочином за звичаєвим міжнародним правом. Так, Л.Н. Галенська стверджувала, що звичай легко піддається суперечливому тлумаченню, в наслідок чого в юридичній літературі термін «піратство» визначався по-різному [3]. Так, П. Фошиль, визначав піратство як розбій на морі, включаючи в нього три характерні для піратства риси: а) екіпаж судна або пасажери вчиняють незаконні дії; б) ці дії являють небезпеку для міжнародної торгівлі та в) ці дії повинні бути пов'язані з морем (як відкритим, так і територіальним) [4]. На думку Ф. Листа, піратством є незаконні дії, що вчиняються у відкритому морі екіпажем приватного судна проти іншого судна або проти голови екіпажу [5]. Л. Оппенгейм називав піратство «будь-якою насильницькою дією проти осіб та вантажів, вчинене без відповідного дозволу у відкритому морі приватним судном проти іншого судна, або командою, що збунтувалася, або пасажирями проти їх власного судна» [6].

За визначенням Т. Ортолана, «піратами або торбанами, власне, називаються морські розбійниками, які не залежать від жодної влади, які грабують озброєною рукою кораблі всіх націй, не роблячи розмежувань, крім того, яке їм потрібне для безкарності; дії, що ними вчиняються, становлять злочини морського розбою або піратства» [7].

Врешті, Ф. Перельс визначав піратство як «незаконне діяння, що вчиняється на морі без відповідного дозволу з боку якої-небудь урядової влади та спрямоване виключно для цілей особистого збагачення» [8].

Незважаючи на різноманітність цих визначень, можна зробити висновок, що доктрина міжнародного права виділяє такі спільні та обов'язкові риси піратства, як незаконність та вчинення у морі.

Звичаєва норма міжнародного права про піратство вперше набула договірної закріплення в *Конвенції про відкрите море* 1958 р. (Женевська конвенція) [10]. У відповідності до неї під «піратством» (ст. 15) розуміється будь-який неправомірний акт насильства, затримання, пограбування, який вчиняється з особистою метою екіпажем або пасажирями будь-якого судна або літального апарату, що перебуває у приватній власності, і спрямований:

- у відкритому морі – проти будь-якого судна або літального апарату або проти осіб або майна, які знаходяться на борту;
- проти будь-якого судна або літального апарату, осіб або майна в місці, які знаходяться за межами юрисдикції якої-небудь держави (карним оголошувалася і співучасть в зазначених діях).

Наразі міжнародна боротьба із цим злочином ведеться на підставі *Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права* 1982 р. (ст. 100-107) [11]. Відповідно до неї ст. 101 Конвенції ООН піратством є будь-яка з наступних дій:

а. будь-який неправомірний акт насильства, затримання або інше пограбування, що вчиняються з особистою метою екіпажем або пасажирями будь-якого судна або літального апарату, що перебуває у приватній власності, і спрямований: а) у відкритому морі – проти будь-якого судна або літального апарату або проти осіб або майна, які знаходяться на борту; або б) проти будь-якого судна або літального апарату, осіб або майна в місці, яке знаходиться за межами юрисдикції якої-небудь держави;

б. будь-який акт добровільної участі у використанні будь-якого судна або літального апарату, що вчиняються із обізнаністю в обставинах, в силу яких судно або літальний апарат є піратським судном або літальним апаратом;

с. будь-яке діяння, що є підбурюванням або свідомим сприянням вчиненню дії, передбаченої п. 1 та 2.

Судно або літальний апарат вважаються піратськими, якщо вони передбачені особами, які мають над ними владу, для вчинення будь-якої із зазначених вище дій, що становлять піратство. У відповідності до Конвенції 1982 р. це відноситься до судна або літального апарату, якими користувалися для вчинення вказаних дій, до тих пір, доки вони перебувають під владою осіб, винних в таких діях.

У відкритому морі або в будь-якому іншому місці поза юрисдикції якої-небудь держави будь-яка держава може захопити піратське судно або піратський літальний апарат, або судно або літальний апарат, захоплені шляхом піратських дій або таких, що перебувають під владою піратів, заарештувати осіб, які знаходяться на цьому судні або літальному апараті, та захопити майно, що знаходиться на його борту.

Судові установи тієї держави, яка здійснила це захоплення, можуть виносити постанови про накладення покарань та визначати, які заходи повинні бути прийняті по відношенню до таких суден, літальних апаратів або майна, не порушуючи права добросовісних третіх осіб.

Якщо захоплення судна або літального апарату по підозрі в піратстві здійснено без достатніх підстав, держава, яка вчинила таке захоплення, відповідає перед державою, національність якої має судно або літальний апарат, за будь-яку шкоду або будь-які збитки, завдані захопленням.

Захоплення піратського судна або піратського літального апарату може вчинятися тільки військовим кораблем або військовим літальним апаратом або іншими судами або літальними апаратами, які мають чіткими зовнішніми знаками, що дозволяють розпізнати їх як такі, що перебувають на урядовій службі, або уповноважені для цієї мети. Отже, Конвенція забороняє здійснювати захоплення суднам або літальним апаратам, що перебувають у приватній власності.

Перешкоджанню незаконних актів, що посягають на безпеку морського судноплавства і є проявом міжнародного тероризму, слугує також *Римська конвенція про боротьбу із незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства* 1988 р. [12]. У відповідності до цієї Конвенції злочином є незаконне та умисне вчинення наступних дій:

а. захоплення судна або здійснення над ним контролю силою або загрозою сили або шляхом будь-якої форми залякування;

б. акт насильства проти осіб на борту судна, якщо цей акт може загрожувати безпечному плаванню цього судна;

с. зруйнування судна або нанесення судну або його вантажу пошкодження, яке може загрожувати безпечному плаванню цього судна;

d. розташування або вчинення дії щодо розташування на борту судна в будь-який спосіб пристрою або речовини, яка може зруйнувати це судно, нанести цьому судну або його вантажу пошкодження, яке загрожує або може загрозувати безпечному плаванню судна;

e. зруйнування морського навігаційного обладнання, або нанесення йому серйозного пошкодження, або створення серйозних перешкод його експлуатації, якщо такий акт може загрозувати безпечному плаванню судна;

f. нанесення поранення будь-якій особі або її вбивство у зв'язку із вчиненням або спробою вчинення будь-якого із зазначених вище злочинів.

Злочином також є спроба вчинити вказані дії або підбурювання когось до їх вчинення, а також співучасть в них або погроза з метою примушування вчинення якої-небудь дії або утримання від її вчинення, якщо вона може загрозувати безпечному плаванню судна.

Під «судном» в Конвенції розуміється будь-яке судно, не закріплене постійно на морському дні, включаючи судна з так званим динамічним принципом утримання, підводні апарати або інші плаваючі засоби. Разом з тим, Конвенція не застосовується до: військових кораблів; судну, коли воно використовується в якості військово-допоміжного або для митного або поліцейського призначення; судна, що виведене з експлуатації або поставлене на прикол.

Кожна держава-учасниця Конвенції передбачає відповідне покарання за вказані в ній злочини із урахуванням тяжкості цих злочинів.

До цих міжнародних документів слід також долучити такі допоміжні інструменти: Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, які розташовані на континентальному шельфі (1988 р.), а також Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.).

Необхідно зазначити, що чинні міжнародні договори значною мірою вже не відповідають сучасним реаліям. Так, визначення піратства, закріплене в Конвенції ООН з морського права, є обмеженим і не включає всі існуючі зараз випадки піратських нападів на морські судна.

По-перше, в Конвенції ООН зазначено, що як піратство кваліфікуються випадки морського розбою, що відбуваються у відкритому морі (та виключній економічній зоні), а також в місці, яке знаходиться за межами юрисдикції якої-небудь держави. Отже, напади на морські судна, які знаходяться в прибережному морі, в архіпелажних водах, внутрішніх водах або в гаванях, не підпадають під це визначення та під сферу застосування положень Конвенції ООН з морського права стосовно піратства. Це є доволі складною проблемою, адже дуже часто пірати діють в межах прибережних вод та архіпелажних водах, а також після нападів у відкритому морі повертаються до цих районів. Таким чином, Конвенція ООН не уповноважує звільняти судна, які були захоплені піратами у відкритому морі, а згодом утримувалися в гаванях та бухтах, з метою отримання викупу.

Друге обмеження полягає в тому, що навіть напади у відкритому морі тільки в тому випадку підпадають під це визначення, коли вони вчинені проти іншого судна. Таким чином, захоплення, наприклад, судна особами, які вже перебувають на борту, не буде в розумінні Конвенції ООН кваліфікуватися як піратство.

По-третє, зазначені дії повинні бути вчинені з приватними цілями. З цього визначення випливає, що акти насильства, мотивовані виключно або переважно політичними міркуваннями, не підпадають так само під сферу дії визначення. Це стосується, наприклад, методів ведення війни на морі, до яких вдаються держави або недержавні сторони конфлікту в рамках збройного конфлікту. Більше того, міжнародне право традиційно розрізняє акти морського розбою та терористичні акти, вчинені на морі. По відношенню до останніх діє Конвенція про боротьбу із незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського

судноплавства 1988 р. Необхідно також відмітити, що окремі дії, до яких вдаються пірати, також підпадають під дію Конвенції 1988 р. Ця Конвенція була спеціально ухвалена для переслідування інцидентів, подібних до викрадення круїзного теплоходу «Achille Lauro» палестинськими терористами в 1985 р.

Останнім часом, особливу стурбованість світового співтовариства викликає той факт, що за останні роки морське піратство, насамперед, біля узбережжя Сомалі, стає одним із найактуальніших міжнародно-політичних і економічних викликів безпеці. Рада Безпеки ООН неодноразово привертала увагу світового співтовариства до даної проблематики, прийнявши низку декларацій, спрямованих на боротьбу з цією зловбодною темою з метою забезпечення безпеки мореплавства і торгівлі. Перша резолюція такого роду (1816) була прийнята 2 червня 2008 року.

У Резолюції 1816 (2008) [13] Рада Безпеки ООН висловила своє глибоке занепокоєння тією загрозою, яку становлять піратські дії для гуманітарної допомоги на користь Сомалі та для безпеки судноплавних шляхів. Особливо Рада Безпеки ООН відмітила, що морське піратство та озброєні розбійні напади на кораблі в територіальних водах Сомалі, а також у відкритому морі, що прилягає до берегів Сомалі ще більше ускладнюють ситуацію в країні, яка як і раніше є загрозою миру та міжнародній безпеці у регіоні. Шляхом такого твердження РБ ООН відніс піратство до загрози миру у відповідності до ст. 39 Статуту ООН. Більше того, такі події розглядаються як фактор, який в окремому випадку може посилювати вже існуючу загрозу миру. В якості загрози миру Рада Безпеки охарактеризувала ситуацію в Сомалі на початку 1992 р., і на цій підставі запровадила ембарго на імпорт зброї до Сомалі.

Вихідним пунктом чинних Резолюцій є не тільки акти піратства (*acts of piracy*), а й розбійний напад проти кораблів/на морі (*armed robbery against ships/at sea*). Таку термінологію РБ ООН перейняв в Міжнародній морській організації (ММО). Поняття розбійного нападу проти кораблів в розумінні визначення ММО означає кожне протизаконне застосування сили, незаконне позбавлення волі, розбій або спрямована на це погроза, спрямовані проти корабля або осіб або майна на борту такого корабля, що не можна кваліфікувати як акт піратства та підпадає під юрисдикцію певної держави [9].

Посилаючись на Розділ VII Статуту ООН, в Резолюції 1816 (2008) РБ звернулася до держав, які володіють в Регіоні військовим потенціалом, посилити заходи у співпраці з перехідним урядом Сомалі щодо відлякування піратів, а кораблям, які перебувають під загрозою надавати допомогу.

Центральне повноваження на втручання закріплене в п. 7 Резолюції. Тут закріплене повноваження держав, які співпрацюють з перехідним урядом Сомалі, входити в територіальне море Сомалі, з метою запобігання актам піратства. Крім того, держави отримали повноваження вживати всіх необхідних заходів для боротьби з піратством в територіальних водах Сомалі. В такий спосіб Рада Безпеки ООН розповсюдила повноваження, передбачені Конвенцією ООН з морського права для боротьби з піратством у відкритому морі, на регіон територіальних вод Сомалі. Таким чином, відповідно до п. 7 Резолюції 1816 (2008) держави отримали дозвіл переслідувати піратські та захоплені судна з відкритого моря до територіальних вод Сомалі. На відміну від цього операції в територіальних водах сусідніх країн резолюцією не передбачені.

З метою ефективної боротьби з піратством на суходолі, РБ ООН в Резолюції 1851 (2008) [14] розширив мандат, відповідно до чого державі та регіональні організації отримали можливість вживати в Сомалі всі необхідні та належні заходи, тобто і на суші, з метою запобігання актам піратства відповідно до клопотання перехідного уряду Сомалі. В цьому положенні про наділення повноваженнями Рада Безпеки ООН вперше зробив дав вказівку, що відповідні заходи щодо боротьби з піратством повинні відповідати нор-

мам щодо дотримання прав людини, а також нормам міжнародного гуманітарного права. В такий спосіб, РБ ООН в дорозумілій формі засвідчує свою позицію, що вона розглядає ситуацію в Сомалі як збройний конфлікт в розумінні міжнародного гуманітарного права, а подолання піратства сприятиме розв'язанню конфлікту. Ця позиція була б вірною, якби за акти піратства відповідальними були б сторони конфлікту. Однак фактично, в такій державі, як Сомалі, яка перебуває в занепаді, в якій у військових діях беруть участь численні клани, військові вожді, міліція та інші озброєні групи осіб, важко розрізнити між збройними силами держави та організованою злочинністю. У такому навколишньому середовищі цілеспрямована операція поліції щодо протидії піратству може швидко перетворитися на збройні сутички. Така загроза відвертає наразі багатьох держав від можливості використати мандат Ради Безпеки та направлення своїх військових контингентів до території Сомалі. Наразі в територіальних водах Сомалі перебувають військові кораблі Австралії, Китаю, Данії, Франції, Великобританії, Індії, Ірану, Канади, Нідерландів, Російської Федерації, Іспанії, Південної Кореї, Туреччини та США, а також збройні сили ЄС та НАТО.

Прийняті пізніше *резолуції (1813, 1846, 1863 і 1897)* розширюють положення зазначеного документа і позначають комплексний підхід Ради Безпеки ООН до викорінювання піратства біля узбережжя Сомалі. Резолуції закликають країни до більш активних дій із забезпечення безпеки суден уздовж Африканського Рогу і координації їхніх дій, закликаючи держави, регіональні та міжнародні організації активізувати свої дії в сфері боротьби з піратством і збройними пограбуваннями у морі біля узбережжя Сомалі шляхом направлення військових суден та авіації, а також з метою вирішення юридичних питань, пов'язаних із затримкою та покаранням піратів.

27 квітня 2010 р. Рада Безпеки ООН одноголосно прийняла ініційовану Російською Федерацією *Резолюцію 1918 (2010)* [15] з питання можливості створення спеціального судового органу для кримінального переслідування піратів, захоплених у берегів Сомалі. Така ініціатива була викликана зростанням піратської загрози, боротьба з якою ускладнюється нездатністю існуючих нині механізмів забезпечити притягнення до кримінальної відповідальності всіх осіб, затриманих в Аденській затоці у зв'язку із підозрою у здійсненні актів піратства. На думку експертів, упевненість піратів у своїй безкарності сприяє збільшенню кількості піратських нападів. Нова резолюція вперше безпосередньо привертає увагу міжнародного співтовариства до цієї проблеми і свідчить про намір держав боротися з безкарністю і шукати додаткові механізми, що дозволяють підвищити ефективність залучення піратів до відповідальності. При цьому, за задумом ініціаторів резолюції, Рада Безпеки повернеться до предметної розмови про створення механізму для карного переслідування піратів через три місяці, після одержання доповіді Генерального секретаря ООН з конкретними пропозиціями щодо варіантів створення «антипіратського» судового органу.

Враховуючи, що ООН безпосередньо не здійснює силових операцій з протидії морському піратству та розбою на морі, 14 січня 2009 р. 24-ма членами ООН в рамках Міжнародної морської організації було створено Контактну групу з питань протидії піратству. Учасниками Групи стали держави, які надіслали до регіону власні військово-морські сили для боротьби з піратством, держави, які розташовані поблизу Сомалі, а також представники Африканського союзу, ЄС, НАТО, секретаріатів ООН та Міжнародної морської організації (ІМО).

Контактна група створила 4 робочих групи для розгляду окремих питань: координація діяльності військово-морських сил і торговельного судноплавства, обіг інформації та створення регіонального координаційного центру; юридичні питання; зміцнення потенціалу торговельного судноплавства в контексті протидії піратству та поліпшення поін-

формованості торговельного судноплавства; вдосконалення дипломатичних зусиль та суспільної поінформованості з усіх аспектів протидії піратству.

Починаючи з 4-го засідання Контактної групи (10 вересня 2009 р., м. Нью-Йорк), Україна є активною учасницею об'єднання. У контексті реалізації відповідної ініціативи Президента України наша держава виступила одним з ініціаторів дебатів РБ ООН з проблематики піратства, які відбулися 18 листопада 2009 р. Підставою для скликання засідання стало представлення доповіді Генерального секретаря ООН з імплементації резолюції 1846 (2008), на основі якої регулюються дії міжнародної спільноти з протидії морському піратству та збройним нападам біля узбережжя Сомалі. Україна, не будучи членом РБ ООН, двічі виступала співавтором резолюцій цього органу щодо протидії піратству – 1846 (2008) та 1897 (2009), якими було санкціоновано продовження військово-морських операцій та інші заходи в територіальних водах Сомалі.

За ініціативи України 1 грудня 2009 р. в рамках пункту 76 порядку денного 64-ї сесії ГА ООН «Світовий океан і морське право» відбулася дискусія на тему міжнародного співробітництва та посилення ролі ООН у протидії піратству. Крім того, 4 грудня 2009 р. ГА ООН у рамках розгляду питання «Світовий океан і морське право» прийняла однойменну резолюцію, співавтором якої стала Україна. Наша держава виступила ініціатором положення про захист моряків та рибалок, які стали жертвами атак піратів. 14 травня 2010 р. за ініціативою України відбулося неформальне пленарне засідання ГА ООН з проблематики міжнародного морського піратства.

Основним національним законодавчим актом, що встановлює відповідальність за акти піратства, є Кримінальний кодекс України 2001 року (далі - ККУ) [17], відповідно до положень якого піратство віднесено до групи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Відповідно до статті 446 ККУ піратство, тобто використання з метою одержання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди озброєного чи неозброєного судна для захоплення іншого морського чи річкового судна, застосування насильства, пограбування або інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів такого судна, карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років із конфіскацією майна. Ті самі діяння, якщо вони вчинені повторно або спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Таким чином, ККУ кваліфікує піратство як тяжкий або особливо тяжкий кримінальний злочин, за який передбачене (стаття 12) покарання у виді позбавлення волі на строк до десяти років або понад десять років, або довічного ув'язнення.

Беручи до уваги можливість проведення арештів піратів біля узбережжя Сомалі за вчинення злочинів проти громадян України, стаття 8 ККУ встановлює основу для застосування кримінального законодавства щодо таких злочинів, вчинених за межами України. Відповідно до її положень іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України.

Видача осіб, звинувачених у скоєнні кримінального злочину або засуджених за кримінальні злочини піратства здійснюється відповідно до положень статті 10, згідно з яким:

- іноземці, які вчинили злочини на території України і засуджені за них на підставі цього Кодексу, можуть бути передані для відбування покарання за вчинений злочин тій державі, громадянами якої вони є, якщо така передача передбачена міжнародними договорами України;

- іноземці та особи без громадянства, що постійно не проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на її території, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду або передані для відбування покарання, якщо така видача або передача передбачені міжнародними договорами України.

Відповідно до положень статті 112 Кримінально-процесуального кодексу України щодо злочинів, передбачених статтею 446 ККУ, досудове слідство провадиться слідчими органами Служби безпеки України.

20 січня 2010 року було підписано Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 року «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA», яким визнано за доцільне залучити Україну до участі в цій операції. Відповідна робота ведеться [16].

У червні 2010 р. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини - Ніна Карпачова, звернулася з поданням до Президента України з пропозицією створити Міжвідомчу координаційну раду з питань боротьби з піратством і запобігання попаданню в полон українських моряків. До складу такої ради пропонується включити фахівців, які володіють відповідним досвідом даного напрямку роботи, зокрема Служби зовнішньої розвідки, Служби безпеки України, Головного управління розвідки Міністерства оборони, центральних органів виконавчої влади, представники Уповноваженого з прав людини, профспілок моряків.

У рамках 65-ої сесії Асамблеї ООН делегація України внесла на розгляд членів ООН *проект всеосяжної конвенції з боротьби з піратством* [18]. Текст Проекту складається з 50 статей, які стосуються визначення поняття піратства, можливостей переслідування піратів та запобігання відмивання їх доходів. Інноваційними положеннями проекту даного документа стане кваліфікація злочину морського піратства, як одного з видів міжнародної організованої злочинності, оскільки на сьогодні жодний міжнародний акт цього не передбачає, а також в проекті конвенції передбачається створення єдиного судового органу з боротьби з піратством

Як було вже зазначено вище, Україна є одним з головним постачальником моряків на торговельні кораблі, які ходять під прапором інших держав. Близько 60-70 тисяч українських моряків працюють на судах під іноземними, в т.ч. «зручними» прапорами, де не дотримуються мінімальні соціальні стандарти, моряки позбавлені основних прав людини, а в проблемних ситуаціях країна національності екіпажу, в більшості випадків, не може в повному обсязі захистити права моряка, оскільки на судах під іноземними прапорами діють норми та правила країни реєстрації судна.

З огляду на це, саме українські громадяни досить часто стають жертвами піратських захоплень таких суден. За останні декілька років кількість таких громадян становить понад 130 осіб. Яскравим прикладом стала ситуація із захопленням судна «Фаїна» сомалійськими піратами. «Фаїна» - це українське вантажне судно, ходить під прапором Белізу. Воно належить Waterlux AG (Панама), здійснюється керівництво за допомогою філії Waterlux «SC Tomex of Tomex Team Inc» (Одеса). Під час рейсу з Миколаєва до Момбаси 25 вересня 2008 року судно було захоплене сомалійськими піратами. На момент захоплення судна піратами екіпаж складався з 21 людини, із них 17 громадян України. На борту корабля знаходився військовий вантаж, призначений для Кенії. Тільки 4 лютого 2009 року отримавши викуп пірати покинули судно.

У випадках захоплення піратами українських чи іноземних суден з громадянами України у складі їхніх екіпажів відповідальність за надання допомоги та захисту цих осіб покладається на Міністерство закордонних справ України. Департамент консульської служби

МЗС України вживає заходів для якнайшвидшого отримання детальної інформації щодо захопленого судна та його екіпажу, судновласника та крьюінгової компанії.

Як правило, через крьюінгову компанію встановлюється і підтримується постійний зв'язок з рідними українських моряків та забезпечується обмін наявною інформацією про перебіг подій. МЗС створює оперативну робочу групу і забезпечує координацію дій усіх відомств і установ, причетних до справи визволення наших полонених співвітчизників.

Після прибуття захопленого судна до місця якірної стоянки, Посольство України в країні судновласника здійснює постійний моніторинг розвитку ситуації довкола судна та ходу переговорів.

У разі досягнення судновласником домовленості щодо умов звільнення судна та екіпажу, МЗС та закордонні дипломатичні установи України у взаємодії з іншими відомствами відстежують пересування звільненого судна до найближчого безпечного порту, забезпечують зустріч українських моряків у порту та надають їм, у разі необхідності, сприяння і допомогу. У всіх випадках організацію відправки та витрати на повернення членів екіпажу на Батьківщину бере на себе судновласник.

Таким чином, хотілося б відзначити, що таке явище як піратство має багаторічну історію, однак досі його викоринити не вдалося. Єдиний перспективний шлях подолання цього негативного явища лежить не в силовій, а міжнародно-правовій площині, зокрема, через створення уніфікованого міжнародно-правового механізму забезпечення судового переслідування та покарання піратів, оскільки упевненість піратів у своїй безкарності сприяє збільшенню кількості піратських нападів. Тому необхідно не тільки боротися з безкарністю злочину морського піратства, а й шукати додаткові механізми, що дозволили б підвищити ефективність залучення піратів до відповідальності. Таким засобом є запропонований Україною проект конвенції та зокрема перспектива створення спеціального судового органу, який би приймав рішення про кримінальне переслідування осіб, винних у вчиненні цього злочину.

Література

1. Лукашук И., Наумов А. Международное уголовное право. – М.: Фирма «Спарк», 1999. – с. 148 – 153.
2. Schäler Christian. Völkerrechtliche Implikationen // Mair Stefan (Hg.). Piraterie und maritime Sicherheit. – Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik. Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit., 2010 – S. 62-69.
3. Галенская Л.Н. Международная борьба с преступностью. – М., 1972. – с. 81-82.
4. Fauchille P. Traite de droit international public. – Paris., 1992. – Т.1. – Р. 1009.
5. Лист Ф. Международное право в систематическом изложении. – Юрьев, 1902. – С. 218 – 220.
6. Оппенгейм Л. Международное право. – М., 1949ю – Т.1. П/т 2. – с. 179.
7. Ортолан Т. Морское международное право. – Спб., 1865. – с. 37.
8. Перельс Ф. Современное морское международное право. – Спб., 1984. – Ч. 1. – С. 219.
9. Code of practice for the investigation of crimes and armed robbery against ships - IMO, Assembly-Res. A.922[22], 29/11/2001.
10. Конвенція про відкрите море 1958 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_180.
11. Конвенція ООН з морського права 1982 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_057.
12. Конвенція ООН по боротьбі з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_1988_03_10/MU88K07U.html.

13. Резолюція 1816 (2008), прийнята Советом Безопасности на его 5902-м засіданні 2 іюня 2008 года. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.un.org/russian/document/scresol/res2008/res1816.htm>
14. Резолюція 1851 (2008), прийнята Советом Безопасности на его 6046-м засіданні 16 декабля 2008 года . [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.un.org/russian/document/scresol/res2008/res1851.htm/>.
15. Резолюція 1918 (2010), прийнята Советом Безопасности на его 6301-м засіданні 27 апреля 2010 года . [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://access-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/331/41/PDF/N1033141.pdf?OpenElement>.
16. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 р. «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA» від 20.01.2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.rainbow.gov.ua/documents/259.html>
17. Кримінальний кодекс України 2001 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
18. Укрінформ. Україна в Копенгагені представила проект конвенції по боротьбі з піратством на морі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://svit.ukrinform.ua/worldwide.php?page=diploamaty&id=7326>